

Det norske Arbeiderpartis
Landsmøte 2.-5. mars 1989

Med forbehold om endringer
SPERRET til 4.3.89 kl 0900

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

KRAV TIL INNSATS - FOR FELLES FRAMTID

Vi går inn et tiår som vil vise hvor viktig det er for oss mennesker å holde sammen. Hvor viktig det er at alle får være med og dele både pliktene og gledene ved det samfunnet vi skaper. Og hvor farlig det vil være dersom det blir "den sterkestes rett" som får seire.

Sosialdemokratiets største oppgave i 1990-årene blir å gjenreise troen på solidaritet og fellesskap. Gjenreise troen på at det vi vil, det vil vi makte i fellesskap. Vi må slå tilbake de kortsiktige særinteressene.

Vi har tatt fatt på en ny epoke. Vi har bygget ut velferdsstaten. Nå skal vi reformere den. Gjøre den mer menneskelig og mindre byråkratisk.

Det er de samme drømmene som barna uttrykker på sitt språk, i tegningene om Regnbuelandet bak meg.

Det er ingenting i dagens utviklingen som tilsier at det blir mindre behov for felles handling. Tvert om. Felles handling er en livsnødvendighet: Tenk på vårt naturmiljø. Her kan vi slå fast med stor sikkerhet: Den økologiske balanse redder vi for alle eller for ingen.

Det er en løfterik utvikling internasjonalt. Se bare på de viktige forandringene vi har fått oppleve de siste årene. Det er håp om at faren for krig og konflikter blir mindre. Det trengs, når vi tenker på de andre fiendene vi har fått å kjempe mot: Miljø-ødeleggelsene og verdens fattigdom. Det er en krig landene kan være sammen om å føre. Ja, som de må føre i fellesskap, hvis den skal vinnes.

Behovet for felles innsats vokser for hvert år. Det gir sosialdemokratiet en styrke få andre bevegelser kan drømme om. Vår politikk er bygget på verdier som aldri mister sin aktualitet. Samhold mellom mennesker. Likeverd. Rettferdighet. Og demokrati.

Likevel har den sosialdemokratiske idé møtt motgang i vår del av verden på 70- og 80-tallet. Vi har opplevd en bølge av nyliberalisme, og en forsterket tro på den sterkestes rett.

Det er ikke lett å motstå sterke strømninger. For Arbeiderpartiet var det helt nødvendig, som Odvar Nordli sa i sin hilsningstale: Det er bare daue fisker som følger med

strømmen. Arbeiderpartiet viste seg høyst levende. Vi kjempet mot strømmen - for fellesskapet.

Mange forsøker å lage en motsetning mellom fellesinnsats og den enkeltes frihet. For oss er det omvendt. Felles innsats er nødvendig for den enkeltes frihet.

Friheten ble ikke alle til del da de sterkeste slo seg fram, men da alle fikk skolegang og sjanse til å trene sine evner og til å ta dem i bruk. Tenk hva det har gitt av felles opplevelser, forståelse og innlevelse på tvers av sosiale skiller. Hva det har gitt av felles kulturarv.

Mange ganger har det vært spådd at sosialdemokratiets tid snart er ute. At jobben er gjort, og tiden er inne for andre krefter. Pessimistene kunne fått rett. Sosialdemokratiet kunne blitt henvist til historiebøkene. Hvis vi ikke hadde hatt evnen til selvkritikk. Evnen til å forstå at enhver tidsepoke stiller sine egne krav. Evnen til å forandre de politiske virkemidler etter den virkelighet vi lever i.

"Gå inn i din tid", skrev Nordahl Grieg. Vi går inn i vår tid, med optimisme og vilje til reformer. Det går an å forandre og forbedre, når det er mange nok som ønsker det.

Som sosialdemokrater stiller vi ikke opp ferdige modeller for et samfunn. Det er veien vi går og hvordan vi går den som teller.

Sosialdemokratiets største styrke er evnen og viljen til søke nye og finne uprøvde veier. Vi er alltid på jakt etter nye og bedre løsninger. Nye og bedre virkemidler. Det vi er opptatt av, er vår hverdag.

Vi reiser nye reformer. Men sier fra om at det krever innsats å gjennomføre dem. Bare hvis vi utløser nye krefter, skaper mer og fordeler bedre får vi råd til nye løft.

Vi har bygd vår bevegelse på dette enkle faktum: Det er arbeidet som skaper verdiene. Arbeid og innsats har dype røtter i sosialdemokratiet.

Det er faktisk blitt nødvendig å minne om den enkle sannhet at innsats fra hver og en av oss må til for å oppnå resultater. Det er nødvendig å minne om dette etter perioden hvor det var jappene som ble medias forbilder. Da det bredte seg en holdning om at det var mulig å komme lettvtint både til raske fortjenester og godt betalte stillinger.

Men det er ikke mulig å låne seg til velstand. Velstanden må vi jobbe fram.

Vi har bak oss noen år som kanskje har vært de mest krevende siden gjenreisningen etter krigen. Hvordan kom vi i en slik situasjon? Var det ikke slik at de høye oljeinntektene Norge fikk, rett og slett blendet oss? Det å legge litt penger til side, det å spare, ble avlegs. Vi lånte her i landet langt mer enn vi sparte. Vi måtte stikke fingeren i jorda og innse at vi ikke kunne fortsette å bruke mer enn vi skapte.

Vi har brukt sterk medisin for å få orden på norsk økonomi. Men den var helt nødvendig. Så har vi til gjengjeld vist at vi kan greie store utfordringer også i dag, hvis vi samarbeider om løsningene. Stilt overfor store oppgaver er det bare en ting som nytter: Sterkere innsats på alle fronter.

Det er et slikt budskap Arbeiderpartiet gir gjennom slagordet "Krav til innsats - for felles framtid". Vi vil gjenreise respekten for og plikten til å gjøre en innsats.

Det er i de land hvor sosialdemokratiet har hatt ansvar at økonomisk krise er blitt overvunnet uten stor og langvarig arbeidsledighet. Sosialdemokratene greide det i Sverige - og vi skal klare det også i et sosialdemokratisk Norge.

La oss stille oss et spørsmål: Hvordan ville vi like et samfunn der 90 prosent av befolkningen er i arbeid og materielt sett har det svært bra, mens de øvrige er falt utenfor samfunnet, som arbeidsledige og uten tro på fremtiden?

Et slikt samfunn er ikke noe fantasifoster. Det er en beskrivelse av hva er situasjonen i mange av verdens rikeste land. En økende forskjell i levestandard. En gradvis utsiling av et mindretall i befolkningen som verken har jobb eller bolig.

Tenk over hva følgene kan være! De fleste av oss kjenner noen som ikke klarer seg på egen hånd. Noen som har vanskeligheter og derfor lett skaper vanskeligheter. Noen som krever mye støtte og oppmerksomhet, og som gir oss uro og følelse av maktesløshet over utilstrekkeligheten i vår manglende evne til å hjelpe.

Hvordan blir hverdagen vår - og samfunnet vårt - hvis stadig flere mennesker kommer i slike ulykkelige situasjoner?

Det er ikke slik vi vil ha det i Norge. Ikke bare av hensyn til de som på denne måten faller utenfor velferdssamfunnet, og deres nærmeste. Men også av hensyn til alle andre. Mennesker som på denne måten faller utenfor samfunnet kaster skygger over hverdagen både for seg selv og for andre. Et slikt samfunn er ikke noe lykkelig samfunn for noen. Det er et mer konfliktfylt samfunn, med større utrygghet, mer kriminalitet og større forskjeller. Det er et nederlag for alle.

Det er ingen naturlov at Norge skal være anderledes stillet enn andre land. Det vil kreve stadig mer å nå målene om full sysselsetting og trygghet i hverdagen. Og det vil ikke minst kreve solidaritet og vilje til å styre.

Da er det viktig å være klar over dette: Full sysselsetting ikke er noe vi bare kan vedta. Det er ikke nok å ønske seg arbeid for alle. Vi må finne de riktige politiske og økonomiske virkemidler. Og et flertall i vårt land må stille seg bak dem.

Politikk er å oppnå det man vil. I et stadig mer komplisert samfunn, et samfunn der den gjensidige avhengigheten mellom landene blir større, blir også veien fra det å ville til

det å oppnå stadig mer krevende. Hvis vi skal ha arbeid for alle må vi aldri glemme at Norge må kunne selge det andre vil ha på et internasjonalt marked.

Det inntektspolitiske samarbeidet er en bærebjelke i vårt arbeid for full sysselsetting er. Det er fordi summen av særinteressene ikke er lik fellesinteressene. Ble alle lønnskrav, som hver for seg kan være godt begrunnet, innfridd, ville alle til slutt tape. Resultatet ville bli en evig runddans der priser og lønninger løp om kapp. Vi ville prise oss ut av markedet. Vi ville oppleve at verksteder legges ned og fabrikkporter stenges.

Samarbeidet om lønnsoppgjørene i fjor og i år har gjort at vi står sterkere rustet til å møte konkurransen fra næringslivet i andre land. Vi kan ikke ha en pris- og kostnadsvekst i Norge som er helt i utakt med andre land. For første gang i 80-årene vil prisene i Norge nå være på linje med de land vi konkurrerer med. De siste årene har de steget langt mer. Dermed vil norske varer og tjenester stå sterkere i kampen om kundene både hjemme og ute.

Den takken landsmøtet ga vår fagbevegelse, var høyst fortjent!

I Norge er vi kjent for å kunne ta et skippertak når det trengs. Det kan være nok for å sikre gull i Holmenkollen. Men i kampen mot arbeidsledigheten må vi slåss hver dag året igjennom. Et fornuftig samarbeide om inntektspolitikken kan heller ikke være et skippertak. Det er gjennom samarbeid vi kan trygge arbeidsplassene og skape nye.

Det var ikke enkelt å få dette til. Det var mange som motarbeidet dette, både i fjor og i år. Men hva er alternativet? Jo, en alles kamp mot alle. Alle ville blitt rammet av en sterkere prisstigning - og enda flere av arbeidsledighet.

I et samfunn der særinteressene blir sterkere må myndighetene ta vare på helheten. Jeg tror vi må være forberedt på en tøffere politisk linje overfor særinteresser som kommer i konflikt med samfunnsinteressene.

Mener vi alvor med budskapet om full sysselsetting må vi stå for det også når det blåser friskt. Det er Arbeiderpartiet innstilt på å gjøre.

By og land, hand i hand, er et gammelt slagord for Arbeiderpartiet. Men det er like aktuelt. I 80-årene har vi igjen fått en sterk flyttestrøm fra distriktene. Det har skapt pessimisme i mange bygder. Den sterke veksten vi hadde i sentrale strøk tidligere på 80-tallet trakk folk vekk fra distriktene.

Selv om utviklingen nå er blitt bedre - i fjor steg faktisk folketallet litt i Nord-Norge - så er det langt igjen før også optimismen vender tilbake i utkant-Norge.

Vi må utvikle levedyktige og trygge lokalsamfunn, vekstkraftige og allsidige regioner som gir arbeidsplasser både til kvinner og menn og et variert service- og kulturtilbud. Da må vi også fornye distriktspolitikken.

Det er tre hovedsaker som står i fokus på dette landsmøtet; sysselsettingen, miljøpolitikken og utvikling av velferdsstaten.

Hvorvidt vi skal lykkes i å løse disse oppgavene er ikke bare avhengig av hvor godt vi kan trekke sammen i vårt eget land. Like viktig er det hvordan vi ordner vårt forhold til omverdenen, og framfor alt til Europa.

La meg gjøre det helt klart: Rettesnoren for Arbeiderpartiets Europapolitikk er å gjøre det som er i Norges interesse. Vi er overbevist om at vi verken løser sysselsettingsproblemer eller miljøproblemene dersom vi isolerer oss, og sementerer våre internasjonale samarbeidsorganer slik de er i dag. Men, det tjener heller ikke nasjonens interesser hvis vi nå skulle kaste landet ut i en opprivende strid om EF-medlemskap. Da ville vi i dette landet bruke uendelig av tid og krefter på å bekjempe hverandres standpunkter, mens vi alle ble tapere i den utviklingen som nå skjer rundt oss i Vest-Europa.

Det Arbeiderpartiet ønsker, og som vi har fått bred oppslutning om, er at vi bruker de nærmeste årene til en tilpasning til EF's indre marked, og til et nært samarbeid med EF på alle områder der vi har felles nytte av det. Det gjelder spesielt områder som forskning og utvikling, utdanning, miljøvern og sosiale spørsmål.

Hvorfor er EF's indre marked så viktig for oss? Jo, når ca 70 % av Norges samlede eksport går til EF-land, er jo dette også vårt marked. Det blir derfor helt avgjørende for Norge å få til en tilpasning som kan sikre vårt næringsliv de best mulige betingelser for eksport og økonomisk, teknologisk og industrielt samarbeid med vest-europeisk næringsliv.

Men skal vi passivt tilpasse oss EF's regelverk, spør mange. Nei, vi er på ingen måte passive. Tvert imot arbeider vi aktivt på alle mulige plan for å gjøre Norges interesser gjeldende. I denne prosessen vil det også være tilfelle der våre egne prioriteringer og interesser ikke faller sammen med EFs, der vi vil velge egne norske, nordiske eller kanskje EFTA-løsninger.

Regjeringen har lagt stor vekt på kontakt og samarbeid med EF-land. Parallelt med dette har de sosialdemokratiske partiene i EF og EFTA-landene styrket samarbeidet seg imellom. Utviklingen ovenfor EF er ikke bare en utfordring for Norge. Den vil i like stor grad berøre de andre EFTA-landene. Allerede i 1984 ble EF og EFTA-landene, gjennom den såkalte Luxembourg-erklæringen, enige om å skape et utvidet europeisk økonomisk samarbeidsområde, som omfatter de atten EFTA og EF-landene. Erklæringen dannet grunnlag for en ny form for samarbeid mellom EF og EFTA.

EFTA-landene har i lengre tid diskutert om strukturen i EFTA og mellom EFTA og EF er tidsmessig og god nok til å ivareta landenes interesser overfor EF.

Det var også på denne bakgrunn jeg allerede i fjor sommer inviterte til et statsministermøte i EFTA i Oslo i mars.

Senere har Presidenten i EF-kommisjonen, Jaques Delors, i sin tiltredelsestale i Europarlamentet i januar i år, kommet med en utfordring til EFTA om et mer strukturert samarbeid mellom EF og EFTA for å kunne løse felles økonomiske, sosiale og kulturelle problemer.

For Norge, som nå har formannskapet i EFTA er det et særlig ansvar å teste ut den politiske viljen i EFTA til å gjøre EFTA til et mer effektivt redskap i samarbeidet med EF. Det er selvfølgelig ikke snakk om å gjøre EFTA til noe mini-EF, slik enkelte har hevdet. Spørsmålet er om vi har vilje til å gjøre EFTA til et mer effektivt samarbeidsorgan overfor EF. Klarer vi det, har vi også større muligheter til å realisere det felles økonomiske samarbeidsområdet i Vest-Europa som Luxembourg-erklæringen siktet mot, men som ikke innebærer samordning av skatte- og avgiftspolitikken, slik noen antydde under debatten her i går.

Målet med et styrket og mer effektivt EFTA er derfor ikke å skape noe mini-EF, men å gi Norge og andre EFTA-land bedre muligheter til å påvirke utviklingen i Vest-Europa. Skulle vi si nei til en slik utfordring, ja, da ville vi risikere å bli en B-nasjon.

Sosialdemokratiets store styrke er at vi ikke, som andre politiske retninger, sitter limt fast i gammeldagse forestillinger. Sosialdemokratiet er en sterk ideologisk bevegelse. Men vi legger opp den praktiske politikk etter terrenget, slik at vi kan nå våre mål. For oss er det resultatene som teller.

*

Nye tider krever nye løsninger - også når det gjelder vår hverdag. Alt for mange unge familier opplever i dag hverdagen som en skytteltrafikk mellom arbeidsliv og familieliv. Samfunnet er fortsatt organisert etter det gamle familiemønsteret da mor var hjemme og far var på jobb. Slik er det ikke for de aller fleste familiene i dag.

Selv om det nå bygges dobbelt så mange nye barnehageplasser som for noen år siden, er vi kommet alt for kort. Bare en tredjedel av barna har plass i barnehage.

Selv om svangerskapspermisjonen er utvidet fra 18 til 24 uker, føler de fleste at de får for liten tid hjemme hos barna det første, viktige året.

Hvordan kan vi gi nye muligheter til å styrke de unge familiene, la dem få leve seg inn i en ny hverdag, med nytt ansvar og nye gleder ?

Dagliglivet blir ikke lettere når barna begynner på skolen. De første årene er skoledagen kort. For dem som ikke er så heldige å ha en bestemor eller andre som kan tre hjelpende til når førsteklasingen kommer hjem fra skolen, krever det stor innsats og mye oppfinnsomhet å få hverdagen til å henge sammen.

Hva gjør vi med disse problemene ?

Vi vil utvide svangerskapspermisjonen til ett år og gjøre den om til en foreldrepermisjon. Da kan også faren få mulighet til å bruke en del av foreldrepermisjonen og være hjemme mens barnet et lite og knytte en helt annen kontakt i det første, avgjørende året.

Arbeidstida er i dag organisert på en måte som ofte passer dårlig til de endringene som er skjedd i familiene. Mange har behov for større variasjon i mulighetene for å ordne forholdet mellom arbeidstid og fritid.

Vi kan ikke nå ta oss råd til å forkorte arbeidstiden. Men arbeidstidsreformer som gir større valgfrihet og mer fleksibilitet, kan både gjøre hverdagen lettere for de unge familiene - og det kan være et bidrag til den økonomiske veksten. Med mer varierte arbeidstider kan vi forlenge både åpningstid og driftstid. Utstyr og lokaler kan utnyttes bedre og lønnsomheten økes. Som forbrukere kan vi få bedre service, både i privat og offentlig sektor.

Det er derfor vi i programmet går inn for slike reformer som åpner for en ny fordeling av arbeidstiden over ukas timer og årets dager.

Vi har satt som mål at alle barn skal ha barnehageplass etter århundreskiftet. Men det er alt for mange barn som i mellomtiden vokser opp og aldri vil få oppleve dette.

Hva skal vi si til foreldrene til alle de barna som ikke har noe tilbud i det hele tatt? De som ikke har noe valg, eller til dem som har en dagmamma, uten noen form for pedagogiske tilbud eller veiledning?

Jeg har ikke noe annet svar enn at vi må påta oss et større ansvar for å gi flere barn et tilbud som er bedre. Da må vi få flere med oss i arbeidet for å skape bedre løsninger enn det alt for mange barn i dag er henvist til.

Derfor vil vi gå nye veier og utløse nye krefter for å sette enda større fart på barnehetilbudene. Vi vil gjøre det enklere å starte barnehage. Forenkle regelverket og forkorte behandlingstiden slik at det blir lettere å bruke for eksempel foreningslokaler, idrettshus eller skoler hvor det er ledig plass på dagtid. Her kan organisasjoner, borettslag eller foreldregrupper ta initiativ og bidra til at vi enda forttere når målet om barnehageplass for alle.

Jeg vet at det også er mange som er opptatt av dette. Som vil være med å bidra til fornuftige og forsvarlige løsninger. La oss bruke fantasi og være mer opptatt av å finne nye muligheter enn av å liste opp problemene.

Noen ganger blir vi jo nødt til å tenke nytt. Som i Borge kommune der den nye barnehagen brant dagen før den skulle åpnes i fjor høst. Da tok det bare 1 uke før barnehagen ble åpnet i speiderhuset i nærheten. Tidligere sto det tomt på dagtid. Nå er det liv der fra tidlig morgen til sent på kveld.

Da det virkelig gjaldt, fant alle frem til naturlige løsninger. Det ble en dugnadsånd. Kommunen gjerdet inn lekeområdet på få dager, og personalet var positive. Ingen var

i tvil om at løsningen var god - og langt, langt bedre enn at tredivte barn måtte stå uten noe tilbud om barnehageplass.

Småskolen er også i utakt med samfunnsutviklingen og hverdagsbehovene. Vi kan ikke lenger ha en ordning der førsteklasingene sendes hjem alene til tomt hus etter tre timer på skolen.

Vi vil åpne skolen, gi flere undervisningstimer de første tre årene, og gi de minste skolebarna muligheter for et aktivitetstilbud i tillegg. La oss åpne skolen for organisasjoner, foreldre og andre som kan være med på å skape et fritids- og aktivitetstilbud for de minste skolebarna. La skolen bli et aktivitetssenter i nærmiljøet. Her kan foreldre og besteforeldre, organisasjoner og foreninger få nye oppgaver.

I mange kommuner er de allerede igang med dette. I Sund har alle elevene i småskolen 19 skoletimer i uka. De som ønsker det kan være med i aktivitetstilbud før eller etter undervisningstimene. De slipper å gå hjem til tomme hus. Det er ansatt assistenter som har ansvaret for aktivitetene, som varierer fra skole til skole. Men de frivillige organisasjonene er med, sammen med foreldre og pensjonister.

Mye av den fritidsaktiviteten barna nå deltar i på kveldstid, er rett og slett flyttet til dagtid.

Dermed får barna et bedre tilbud mens mamma og pappa er på arbejde. Og det blir mer tid sammen med dem - og mindre stress på kveldstid.

Evnen til å tenke nytt og utradisjonelt vil også være avgjørende for den omsorg og trygghet vi kan gi de eldre i årene framover. Det blir flere eldre. Men det vil også være mange av de eldre som er friske, som har mye å gi. Alle har de rett til en aktiv alderdom.

Vi må bygge på den gode erfaringen med åpen omsorg, hjemmehjelpsordninger og hjemmesykepleie, eldreboliger og eldresentra. Da kan vi møte behovene, ikke bare for medisinsk hjelp, men også hjelp til handling, snømåking og vasking.

Også i eldreomsorgen må vi satse på samarbeide, og være mindre opptatt av hvor grensene går for hva de forskjellige yrkesgruppene skal gjøre. Det er de eldre og deres behov som må stå i sentrum. Da kan vi også lettere bygge opp under den hjelp og omsorg som gis fra slektninger og pårørende. Vi kan aldri greie oss uten den. Det handler også om samhold og fellesskap mellom mennesker, om å føle ansvar for seg og sine.

Vi skal minst av alt glemme de eldre selv, og at mange fortsatt har mye å gi. Vi har alle behov for å bruke oss selv, og oppleve at det vi har å gi betyr noe for andre.

Blant de mange eksempler på mennesker som rammes av arbeidsledighet og omstillinger, er 61-årige Inger Marie Johansen. Hun ble oppsagt etter 24 år i samme firma, da dette gikk konkurs før jul.

Under overskriften "for gammel til ny jobb", fortalte hun Dagbladet om sine tanker. Hun sier: "Det verste er likevel

å gå hjemme hele dagen". Hun er redd for å bli sløv og likeglad. Nå vil hun forsøke seg på hjemmehjelpskontoret.

"Kanskje er jeg ennå ikke for gammel til å gjøre noe sånt", sier hun.

Det er klart det er bruk for henne. Jeg vil så sterkt jeg kan få understreke at alle mennesker har behov for - og rett til - å få være virksomme. Vi trenger alles innsats - og den omsorg vi kan gi hverandre. Vi trenger også de eldres innsats i samfunnet.

I Fredrikstad har pensjonistene gått foran med et prosjekt som kan være et eksempel for andre. De har laget Europas eneste arbeidsformidling for pensjonister. Eldre som trenger hjelp til småarbeider får utført arbeidet for en rimelig penge.

Da dette kom igang, reiste noen spørsmålet om hvordan det er med skattereglene for slikt arbeide. Da kunne heldigvis skattedirektøren berolige. Dette går. Det er altså ikke slik at alle lover og regler er så firkantet at de stenger fornuftige løsninger. Og hvis de er det, så får vi gjøre noe med det.

*

Hensynet til vårt miljø krever også nye løsninger, nasjonalt og internasjonalt.

Vi står midt oppe i en kunnskapsrevolusjon om sammenhengene mellom miljø og utvikling. Det er en fredelig, men krevende revolusjon. Den er en utfordring til vår fatteevne. Den stiller vår evne til å samarbeide over landegrensene på en alvorlig og avgjørende prøve. Den er i virkeligheten så revolusjonerende at det best kan sammenliknes med den betydning de store oppdagelsene på 1400-tallet fikk for datidens verdensbilde.

"Vi har ti år å redde jorden på". Det var budskapet fra det internasjonale forskningsinstituttet Worldwatch for noen uker siden. Etter Dagsrevyens innslag om denne advarselen er det flere barn som har skrevet til meg. Ti-årige Marte Arnestad fra Oslo forteller at hun ble redd da hun hørte dette, og spør: "Hva kan jeg gjøre for å redde jorda?"

Ja, vi må alle gjøre noe. Vi har ikke noe valg.

Befolkningsspørsmål, energibruk, industriproduksjon, jordbruk. Dette er miljøspørsmålene.

- Hvordan skal vi skaffe nok energi til en dobbelt så mange mennesker samtidig som vi seirer, som vi må i kampen mot fattigdom og undertrykking?

- Hvordan skal vi sikre en rimelig levestandard for 10 milliarder mennesker samtidig som vi industriens miljøskader må gå drastisk ned?

- Hvordan skal vi skaffe utdanning, sosial trygghet og muligheter for livsutfoldelse til 10 milliarder mennesker når 1 milliard mennesker lever i fattigdom idag?

Ingen kan idag gi svaret på alt dette. Men ett svar er umulig: Å fortsette som før ! Da ville 1990-årene bli ti-året da vi tapte kampen for det globale miljø. Det dreier seg om våre barn og barnebarns livsgrunnlag.

Ingen kan stenge seg ute fra miljøproblemene, Ingen nasjonale grenser verner oss. Vi innså det i 70-årene da de nordiske land kjempet i første rekke for konvensjonen mot grenseoverskridende luftforurensning.

Miljøpolitikken viser bedre enn noe annet område hvor nødvendig det å kombinere politisk styring og forpliktende internasjonalt samarbeide med en innsats og holdning fra hver enkelt av oss. Miljøvern er det beste eksempel på at hvis alle gjør som de ønsker, får ingen det som de vil.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at vi står overfor store interessekonflikter og mange vanskelige avveininger. Sterke økonomiske interesser vil bli utfordret til å tenke nytt. Satser industrien, og satser den raskt, vil den også kunne sikre seg et konkurransefortrinn. En industri som er framtidsrettet, må være bærekraftig. Da trengs ny teknologi og langt mer miljøvennlige løsninger.

La meg nevne vår treforedlingsindustri som eksempel. Her har vi lange tradisjoner, rike naturressurser, men mye foreldet utstyr og store forurensninger. Denne industrien har planer om fornyelse og utvidelse, slik at dette kan erstattes med nye og mer miljøvennlige prosesser.

Regjeringen arbeider nå for å kunne gi tilbud om kraft til industrien til lavere priser, for å utløse investeringer som samtidig vil skape ny vekst i den eksportrettede industrien.

Vi må alle ta et større ansvar for miljøet. Miljøhensynene må inn på alle plan. Det kan ikke overlates bare til miljøverndepartementer eller til miljøvernmyndigheter i private bedrifter. Direktørene og styrene, de ansatte og fagforeningene må ta et direkte ansvar og la andre forstå at virksomheten vil ha en tryggere fremtid bare hvis den er forenlig med kravene til en bærekraftig utvikling.

For få dager siden fikk jeg brev fra klasse 4A ved Bolteløkka skole i Oslo. De hadde laget et gruppearbeide om sammenhengene mellom de hamburgere vi spiser i de rike landene og truslene mot den tropiske regnskogen i Latin-Amerika.

Denne skoleklassen hadde fått kunnskaper om miljøproblemer som svært få var klar over bare for få år siden.

Men, det er slik det er. I de fattige landene i Latin-Amerika må de skaffe mer beiteland til kveget for å tilfredsstille etterspørselen etter kjøtt til de rike markedene. Det gjør de ved å hugge ned regnskogen. Noe som påvirker miljøet også for oss. For det er verdens lunger som hugges ned.

Det var slike sammenhenger Indira Gandhi pekte på da hun allerede i 1972 sa at fattigdom er den største miljøtruselen. Fattige mennesker har ikke alternativer. Det må vi være med å gi dem.

Kanskje er det truslene mot atmosfæren som skal få oss til å ta konsekvensene av at problemene er blitt så store at de bare kan løses gjennom mer forpliktende internasjonalt samarbeid.

Om vi noen gang skal komme i forkant av miljøproblemene er det nødvendig med sterke internasjonale organisasjoner, ja også med overnasjonal myndighet. Det vi på denne måten gir fra oss av formell selvråderett, får vi igjen i mer reell selvråderett.

Det er ikke bare barna som kan bli skremt over miljøproblemene. Likevel er jeg optimistisk. Fordi vi vet så mye mer om sammenhengene mellom miljø og utvikling enn før. Fordi flere er opptatt av disse problemene enn tidligere. Og fordi hensynet til miljøet er satt øverst på den politiske dagsorden, både i Norge og i andre land.

Når lederne i verdens største nasjoner nå nærmest har gitt seg inn i et regelrett kappløp om først og sterkest å markere seg som miljøvernforkjempere, ja, da er det en virkelig revolusjon vi står midt oppe i.

Avslutning

Skal vi klare de store oppgavene som venter, må vi ta et større ansvar for samfunnet vi lever i og miljøet vi deler.

Velferd måles ikke i hvor mange vi har på trygd eller hvor store sosialutgiftene er og hvor mye vi bruker på medisiner. Målet på velferd er heller hvor mange som kan klare seg på egen inntekt og hvor friske vi er.

Vi vil ha et samfunn som er sterkere preget av de sosialdemokratiske ideene. Et samfunn der solidariteten er levende. Solidaritet er en holdning som må gjennomsyre samfunnet. Det betyr medvirkning og medansvar mennesker imellom.

Partifeller.

Som jeg sa ved åpningen av landsmøtet: Vi skal la oss styre av vår overbevisning og vår felles besluttsomhet. Det er de krefter som bor i vår bevegelse vi skal ta i bruk, når vi vil nå ut til stadig flere.

Debattene på dette landsmøtet viser evnen og viljen til å bygge videre på våre ideer og våre egne erfaringer. De viser viljen til å møte en ny tid, med samlende visjoner og nye løsninger.

Vi har et ansvar. Vi har utløst nye krefter. Det trengs. For vi har en enda større jobb å gjøre.